

Монголын Үндэсний Худалдаа Аж Үйлдвэрийн Танхим

Covid-19 вирусийн ажлын байрны нөлөөллийн судалгааны тайлан

Улаанбаатар хот
2020.03.25

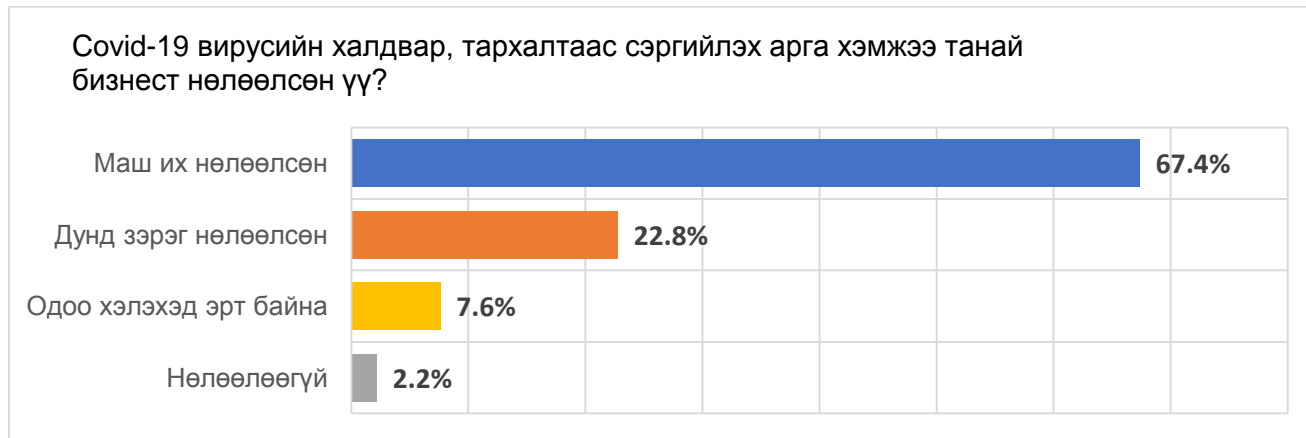
© МҮХАҮТ 2020. “Covid-19 вирусийн ажлын байрны нөлөөллийн судалгаа”-ны зохиогчийн албан ёсны эрхийг МҮХАҮТ эзэмшинэ. Энэхүү мэдээллийг цааш түгээж байгаа бол зохиогчийн нэр болон эх сурвалжийг заавал дурдана уу.

I. ХУРААНГУЙ

1. Covid-19 вирусийн халдвар, тархалтаас сэргийлэх арга хэмжээний ажлын байранд үзүүлж байгаа үр нөлөө ба шаардагдаж буй дэмжлэгийг тодорхойлох зорилгоор 2020 оны 3 сарын 20-23 өдрүүдэд МҮХАҮТ-ын гишүүн болон гишүүн бус 1504 аж ахуйн нэгжийг хамруулан судалгаа явуулсан. Судалгаанд оролцсон ААН-үүдийг салбараар харвал 19% нь худалдаа, 15% нь үйлчилгээ, 13% нь аялал жуулчлал, 9% нь хүнсний үйлдвэрлэл, 6% нь хөнгөн үйлдвэрлэл ба 40% нь бичил, 39% нь жижиг дунд, 21% нь орлоготой том аж ахуй нэгж бөгөөд 51% нь 10 жилээс дээш үйл ажиллагаа явуулсан байна.
2. Судалгаанд оролцсон нийт ААН-үүдийн 67.4 хувьд нь Covid-19 вирусийн халдвар, тархалтаас сэргийлэх арга хэмжээ маш их, 22.8 хувьд нь дунд зэрэг нөлөөлсөн байна. Салбараар авч үзвэл, аялал жуулчлалын салбарын 90 хувь, зочид буудал, нийтийн хоолны салбарын 83 хувьд маш их нөлөөлсөн бол энэ үзүүлэлт хөдөө аж ахуйн салбарт 40 хувь, мэдээллийн технологийн салбарт 33 хувь байна.
3. Үүссэн нөхцөлд байдалд ААН-үүдийн 56 хувь нь ажлын цагийн зохицуулалт хийсэн, 33 хувь нь ажиллагсадаа түр болон бүр чөлөөлсөн байна. Ажиллагсадыг чөлөөлсөн байдлыг салбараар үзвэл зочид буудал, нийтийн хоолны 52 хувь, аялал жуулчлалын салбарын 44 хувь байна. Харин мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны салбарын 12 хувь нь ажиллагсадаа чөлөөлсөн бол эрчим хүчний салбарын хувьд ажлын байрны тоо өөрчлөгдөөгүй байна.
4. Судалгаанд оролцсон ААН-үүдийн 65 хувь нь өндөржүүлсэн бэлэн байдлын шийдвэрээс шалтгаалж, 41 хувь нь үйлдвэрлэл үйлчилгээ буурсантай холбоотойгоор ажлын цаг, ажиллах хэлбэрт тодорхой өөрчлөлт оруулсан байна. Эдгээрийн 46 хувь нь богиносгосон цагт шилжүүлсэн, 35 хувь нь зайнаас ажиллуулсан, 16 хувь нь ямар нэг өөрчлөлт оруулаагүй байна. Цалин хөлсийн хувьд 63 хувь нь өөрчлөлт оруулаагүй, 36 хувь нь бууруулсан гэжээ.
5. Ажлын байрыг хадгалахад тулгарч байгаа асуудалд 65 хувь нь орлого буурсан, 42 хувь нь үйл ажиллагаа зогссон, 30 хувь зардлаа бууруулах шаардлагатай болсон гэж хариулсан байна. Худалдаа, хөнгөн ба хүнсний үйлдвэрлэл, үйлчилгээний салбаруудад орлого буурсан нь ажлын байрыг хадгалахад хүндрэл үүсгээд байгаа бол боловсрол, аялал жуулчлал, зочид буудал нийтийн хоолны салбаруудад үйл ажиллагаа зогссон доголдсоноос илүү хүндрэл болж байна. Одоогийн байдлаар судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжүүдийн 33% нь ойролцоогоор 6000 ажлын байрыг түр болон бүр хугацаагаар цөөлсөн дүнтэй байна.
6. 2020 оны 2-р улиралд үүссэн нөхцөл байдал үргэлжилсэн тохиолдолд судалгаанд оролцсон ААН-үүдийн 30 хувь нь нийт 8000 орчим тооны ажлын байрыг цомхотгох төлөвлөгөөтэй гэсэн бол зөвхөн 12 хувь ажлын байраа хэвээр хадгална гэсэн байна. Харин ААН-үүдийн 68 хувь нь одоо хэлэхэд эрт байна, мэдэхгүй гэж хариулжээ. Салбараар авч үзвэл, хөнгөн үйлдвэрлэл, зочид буудал нийтийн хоол, үйлчилгээ, аялал жуулчлал салбарт илүү ажлын байрны цомхотгол явуулахаар байна.
7. Ажлын байрыг хадгалж үлдэхэд ажиллагчдын тооны бүлэг, бизнесийн салбар харгалзахгүйгээр хамгийн чухал дэмжлэг нь төрөөс ажлын байрыг хадгалахад зориулсан санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай байна гэж үзсэн байна. Мөн хөнгөлөлттэй зээл, Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн төлбөрийн хугацааг хойшлуулах нь ажлын байрыг хадгалахад дэмжлэг болно гэж үзжээ.

Бизнес дэх нөлөө

Covid-19 вирусийн халдвар, тархалтаас сэргийлэх арга хэмжээ нөлөөний талаар судалгаанд оролцогсдын 67.4% нь маш их, 22.8% нь дунд зэрэг нөлөөлсөн, 7.6% нь одоо хэлэхэд эрт байна, 2.2% нь нөлөөлөөгүй гэсэн хариулсан.

Бизнест үзүүлсэн нөлөөг салбараар авч үзвэл, аялал жуулчлалын салбарын 90%, зочид буудал, нийтийн хоолны 83%, тээврийн 73%, хөнгөн үйлдвэрлэлийн 71%, үйлчилгээний 70%, худалдааны салбарын 66%-д нь маш ихээр нөлөөлсөн гэжээ.

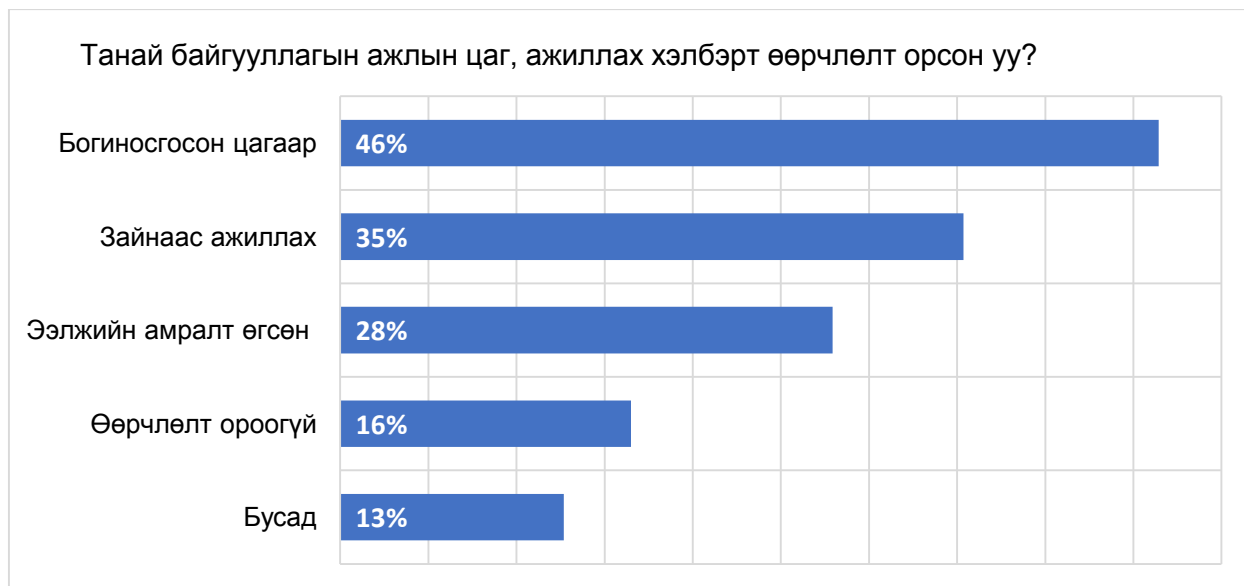
Ажлын байрны тооны өөрчлөлт

Судалгаанд оролцогсдын 66% нь ажлын байрны тоонд ямар нэг өөрчлөлт оруулаагүй бол 33% нь ажиллагсадаа түр хугацаагаар болон бүрмөсөн чөлөөлсөн байна. Ажлын байрны тооны өөрчлөлтийг салбараар харвал зочид буудал, нийтийн хоолны 52%, аялал жуулчлалын 44%, банк санхүүгийн 42%, хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарын 39% нь ажлын байрны тоог бууруулжээ. Одоогийн байдлаар нийтдээ **6000** орчмоор ажлын байрны тоо буурсан байна.

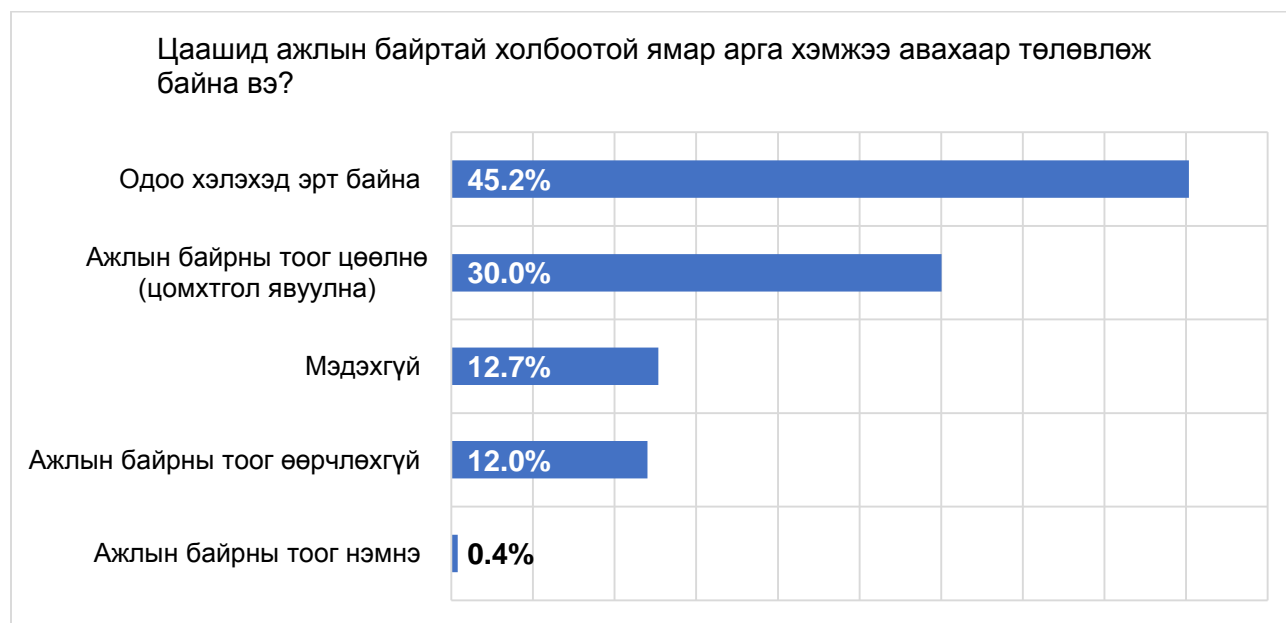
Ажлын цаг, ажиллах хэлбэр

Судалгаанд оролцсон ААН-үүдийн 46% нь богиносгосон цагаар, 35% нь зайнаас ажиллуулах байдлаар ажлын цаг, ажиллах хэлбэрт өөрчлөлт оруулсан бол 28% нь ээлжийн амралтыг өгч амраасан ба 16% нь ямар нэг өөрчлөлт оруулаагүй байна.

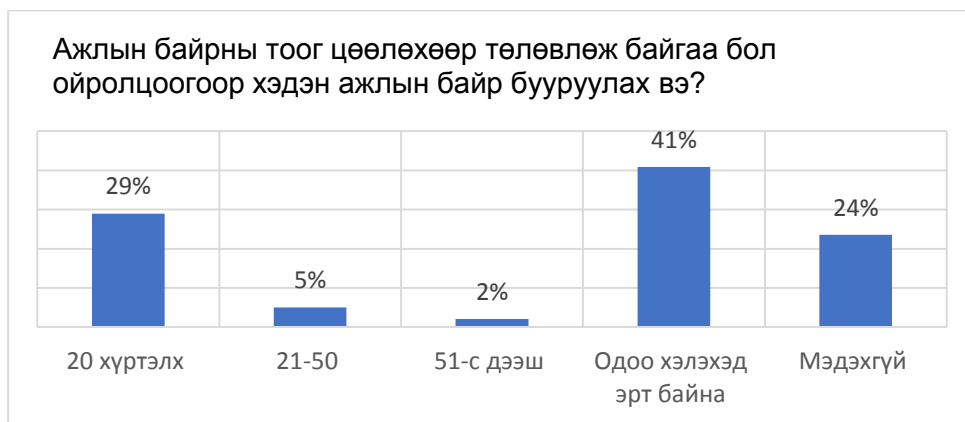
Ажлын цаг, ажиллах хэлбэрийг өөрчлөх шалтгаан нь 65% нь өндөржүүлсэн бэлэн байдлын шийдвэр, 41% нь үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тоо буурсан явдал гэж хариулсан байна. ААН-үүдийн 63% нь цалин хөлсийг өөрчлөөгүй, 36% нь бууруулсан бол дөнгөж 1% нь нэмэгдүүлсэн байна.

Covid-19 вирусийн тархалт, халдвараас шалтгаалан учирч буй хүндрэл нь 2-р улиралд үргэлжилсэн тохиолдолд 30% нь ажлын байрны цомхтгол явуулна, 12% нь өөрчлөхгүй гэж үзсэн бол 45.2% нь одоо таамаглан хэлэхэд эрт байна, 12.7% нь мэдэхгүй гэсэн байна.

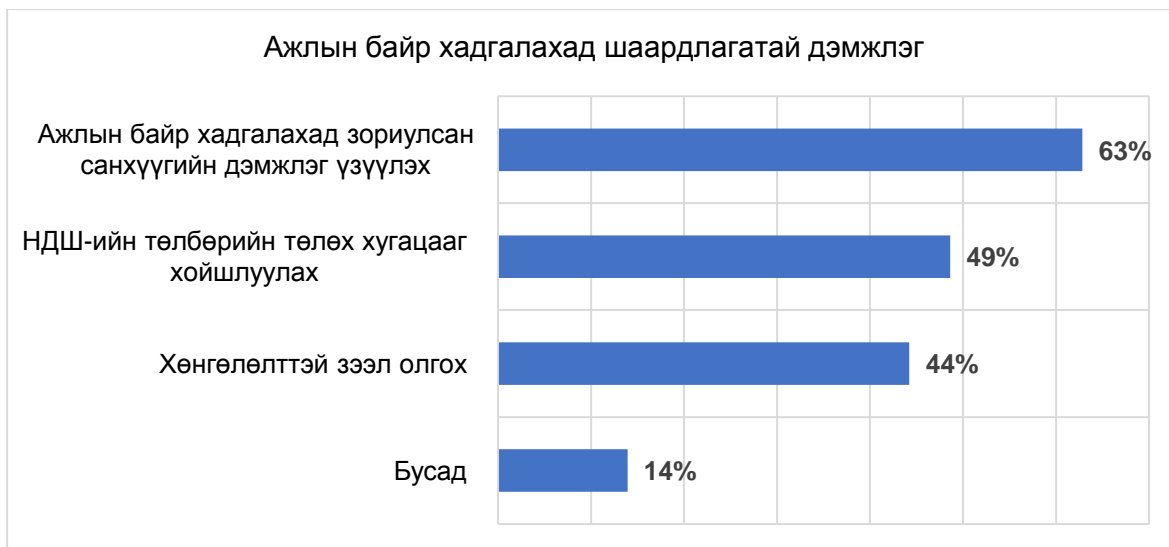
Ажлын байрыг цомхтгоно гэсэн хариултыг салбараар авч үзвэл хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарын 50%, зочид буудал, нийтийн хоолны 43%, үйлчилгээний 38%, аялал жуулчлалын 38%-ийг тус тус эзэлж байна.

Ажлын байрны цомхтголын төлөвлөсөн тоог асуухад 29% нь 20 хүртэлх, 5% нь 21-50 тооны, 2% нь 51-ээс дээш тооны ажлын байраа бууруулна гэж үзсэн ба ойролцоогоор **8000** орчим ажлын байрыг цомхтгохоор байна.

Ажлын байрыг хадгалахад шаардлагатай дэмжлэг

Судалгаанд оролцсон ААН-үүдийн 63% нь ажлын байр хадгалахад зориулсан санхүүгийн дэмжлэг, 49% нь НДШ-ийн төлбөрийн төлөх хугацааг хойшлуулах, 44% нь хөнгөлөлттэй зээл олгох зэрэг нь ажлын байрыг хадгалахад төрөөс нэн тэргүүнд үзүүлэх шаардлагатай дэмжлэг гэж үзжээ.

Дээрх шаардлагатай дэмжлэгүүдийг салбараар харвал судалгаанд уул уурхайн салбарын 44%, банк санхүүгийн 42%, үйлчилгээний 42%, тээврийн 41% нь ажлын байр хадгалан үлдэхэд зориулсан санхүүгийн дэмжлэг шаардлагатай гэж үзсэн бол, хөдөө аж ахуйн салбарын 38%, хүнсний үйлдвэрлэлийн салбарын 30% нь хөнгөлөлттэй зээл хэрэгцээтэй байна гэжээ. Мөн хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарын 32%, үйлчилгээ, тээвэр, мэдээллийн технологи, харилцаа холбоо, аялал жуулчлалын 33%, барилгын 38%, боловсролын 36% нь НДШ-ийн төлбөрийг төлөх хугацааг хойшлуулах нь бодитой дэмжлэг болно гэж үзжээ.

Ажиллагсдын тооны бүлгийн ялгаагүйгээр хамгийн чухал дэмжлэг нь төрөөс ажлын байрыг хадгалахад зориулсан санхүүгийн дэмжлэг гэж үзсэн байна. Мөн бусад дэмжлэгийн хувьд 10 хүртэлх ажилтантай ААН-үүдийн хувьд хөнгөлөлттэй зээл чухал бол 50-200 ажилтантай аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд НДШ-ийн төлбөрийг хойшлуулах нь илүү чухал байна.

Ажлын байрыг хадгалахад төрөөс үзүүлэх шаардлагатай бусад дэмжлэг гэсэн нээлттэй асуултад зээлийн төлбөрийн асуудлаар Засгийн газар Монголбанкны хамтарсан шийдвэр гаргах, түүнийг бодитой хэрэгжүүлэх; түрээсийн зардлын бууруулах талаар талууд нэгдсэн шийдэл гаргах, хэрэгжүүлэх; цахилгаан, дулааны төлбөрөөс хөнгөлөх; хорио цээрийн үед бизнесийн зохицуулалт, тусгай зөвшөөрөл, төрийн худалдан авалтын шаардлагыг бууруулах, бизнест үзүүлэх төрийн үйлчилгээг чирэгдэлгүй шуурхай болгох гэж олон ААН хариулсан байна.

Түүчлэн хөрөнгө оруулалтыг оновчтой болгох; гадаад худалдаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн олон улсын тээврийн хуваарийг тодорхой болгох; 2020 онд гадаадын жуулчдад визийн хөнгөлөлт үзүүлэх, хорио цээрийн дараа 8-10 саруудад жуулчдын визийг нисэх буудал дээр олгох; төрийн байгууллагын худалдан авалтыг импортыг орлох дотоодын бараа бүтээгдэхүүнээс хийх; ургац хураах үеэр аж ахуйн нэгжүүдэд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх; хорио цээрийн дэглэмийг тодорхой түвшинд сулруулах шаардлага байна гэж цөөн тооны оролцогчид үзсэн байна.

ОРОЛЦОГЧДЫН МЭДЭЭЛЛИЙН ХЭСЭГ

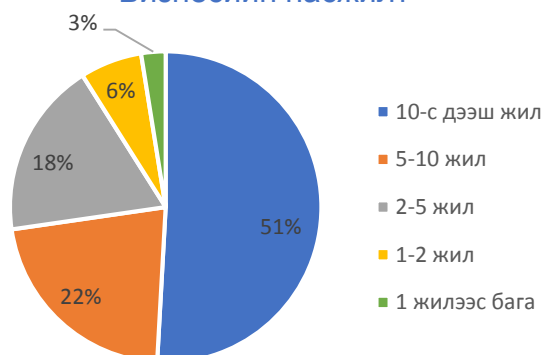
Судалгааг Улаанбаатар хот, орон нутгийн бизнес эрхлэгчдийн дунд онлайн хэлбэрээр 2020 оны 3 сарын 20-23 өдрүүдэд МҮХАҮТ-ын гишүүн болон гишүүн бус 1504 аж ахуйн нэгжүүдийг хамруулан явуулж үр дүнг нэгтгэлээ.

Нийт судалгаанд оролцсон аж ахуйн нэгжүүдийг бизнесийн салбараар ангилан харвал 19% нь худалдаа, 15% нь үйлчилгээ, 13% нь аялал жуулчлал, 9% нь хүнсний үйлдвэрлэл, 6% нь хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарын аж ахуй нэгжүүд байна. Судалгаанд оролцогсдын 40% нь 300 сая хүртэлх жилийн орлоготой бичил аж ахуй нэгжүүд, 39% нь 301 саяас 2.5 тэрбум төгрөгийн орлоготой жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүд, 21% нь 2.5 тэрбум төгрөгөөс дээш орлоготой томоохон аж нэгжүүд байгаа ба 51% нь 10 жилээс дээш үйл ажиллагаа явуулсан харьцангуй тогтворжсон аж ахуйн нэгжүүд хамрагджээ. Мөн ажиллагчдын тооны бүлгээр ангилан харвал 37% нь 10 хүртэлх ажилтантай, 53% нь 11-200 ажилтантай, 10% нь 201-ээс дээш ажилтантай байна.

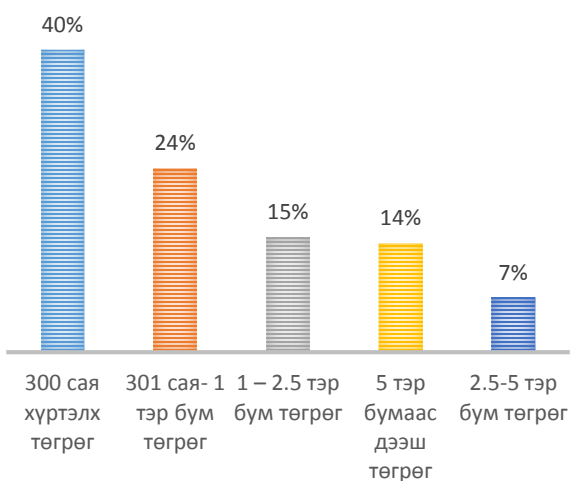
Бизнесийн салбараар

Бизнесийн насжилт

Жилийн орлогын түвшингээр

Ажиллагчдын тооны бүлгээр

